Pojistná matematika neživotního pojištění

Michal Vyskočil

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Co je neživotní pojištění??

- Pojištění odvětví, která nespadají pod životní pojištění
- Pojištění
  - Majetku
  - Odpovědnosti
  - Úrazové pojištění osob

Úloha statistiky v neživotním pojištění

- Statistika, pravděpodobnost, finanční a pojistná matematika
- Oceňování(naceňování) produktů – PRICING
- Stanovování rezerv – RESERVING
- Měření solventnosti – SOLVENCY
- Oceňování společností, portfolií

Úloha statistiky v neživotním pojištění

- Pricing – očekávaná hodnota výše budoucí škody (Odhady momentů)
- Reserving - očekávaná hodnota výše minulé škody
- Solventnost – Odhady vysokých kvantilů (99,5 %)
- Ekonometrické modely (ESG)

Pricing – stanovování pojistného

- Pojistné většinou počítáno jako **nettopojistné** + nákladové přirážky
- Nettopojistné stanoveno tak, aby platil tzv. **princip ekvivalence**, tj. rovnice:

  Současná očekávaná hodnota pojistného =
  Současná očekávaná hodnota pojistného plnění
- Ze statistického hlediska se tedy jedná zejména o určení očekávané hodnoty (první moment) náhodného **budoucího** pojistného plnění.

Reserving

- Pojišťovna má za povinnost udržovat rezervy mimo jiné na **očekávané budoucí závazky ze škod, které již vznikly**
- Opět se tedy jedná zejména o určení očekávané hodnoty (první moment) náhodného **budoucího** pojistného plnění.

Používají se:

- Trojúhelníková schémata
- Modely individuálních škod

Solventnost

- Pojišťovna musí být solventní, tj. schopná dostát svým závazkům
- Rezervy slouží pro pokrytí pouze očekávaných závazků
- **Neočekávané závazky je třeba krýt kapitálem**
- Výše kapitálu je regulována regulátorem (ČNB)
- Nestačí pouze momenty, ale je třeba **měřit riziko** možné ztráty

Tržní ocenění rozvahových položek

- Měření kapitálových požadavků založeno na **tržním ocenění** aktiv a závazků pojišťovny.

Tržní hodnota aktiv	Závazky a kapitál
Tržní hodnota aktiv je k dispozici. **Existuje** dostatečný **trh aktiv**, který poskytuje plnou informaci o tržních cenách	Tržní hodnota závazků není k dispozici.
	Neexistuje trh s pojistnými závazky

Tržní ocenění technických rezerv?

Zdroj: autor

Tržní ocenění technických rezerv

- Tržní ocenění (Fair Value) technických rezerv založeno na následujících úvahách:
- V okamžiku vyčerpání kapitálu musím za hodnotu technických rezerv převést závazky na třetí stranu.
- Třetí strana nekoupí tyto závazky, jejichž hodnota je náhodná, za očekávanou výši plnění („**BEST ESTIMATE**“), ale bude chtít odměnu za riziko, tzv. **RIZIKOVOU MARŽI.**

Riziková marže bude spočtena jako náklady na kapitál (CoC) potřebný pro krytí závazků (e.g. 6%).

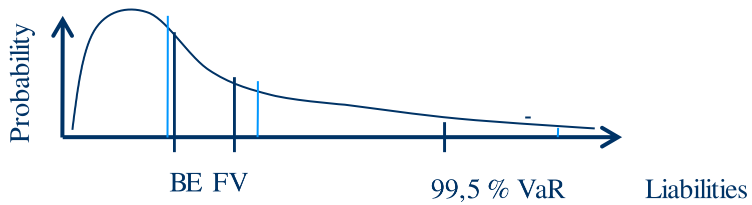

Zdroj: autor

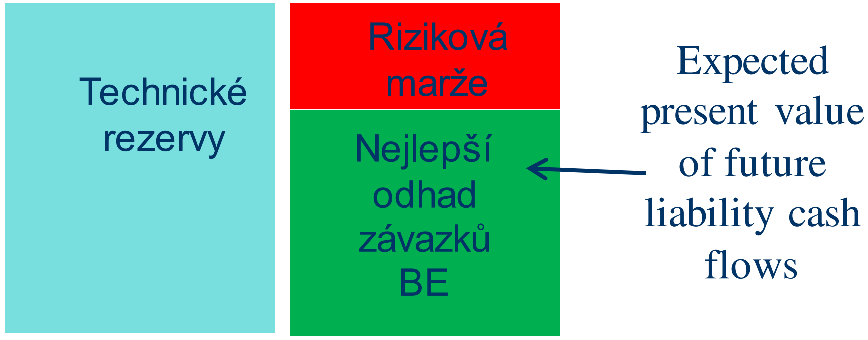

Zdroj: autor

Dvě kapitálové úrovně

- Skutečná hodnota závazků a aktiv je náhodná. K provozování pojišťovny potřebuji mít k dispozici určitou hladinu kapitálu, abych dostál svým závazkům.
- SII (stejně jako SI) uvažuje „dvoustupňový přístup“.

- Definovány 2 kapitálové úrovně:
  - minimální kapitálový požadavek (MCR)
  - solventnostní kapitálový požadavek (SCR)

SCR, MCR

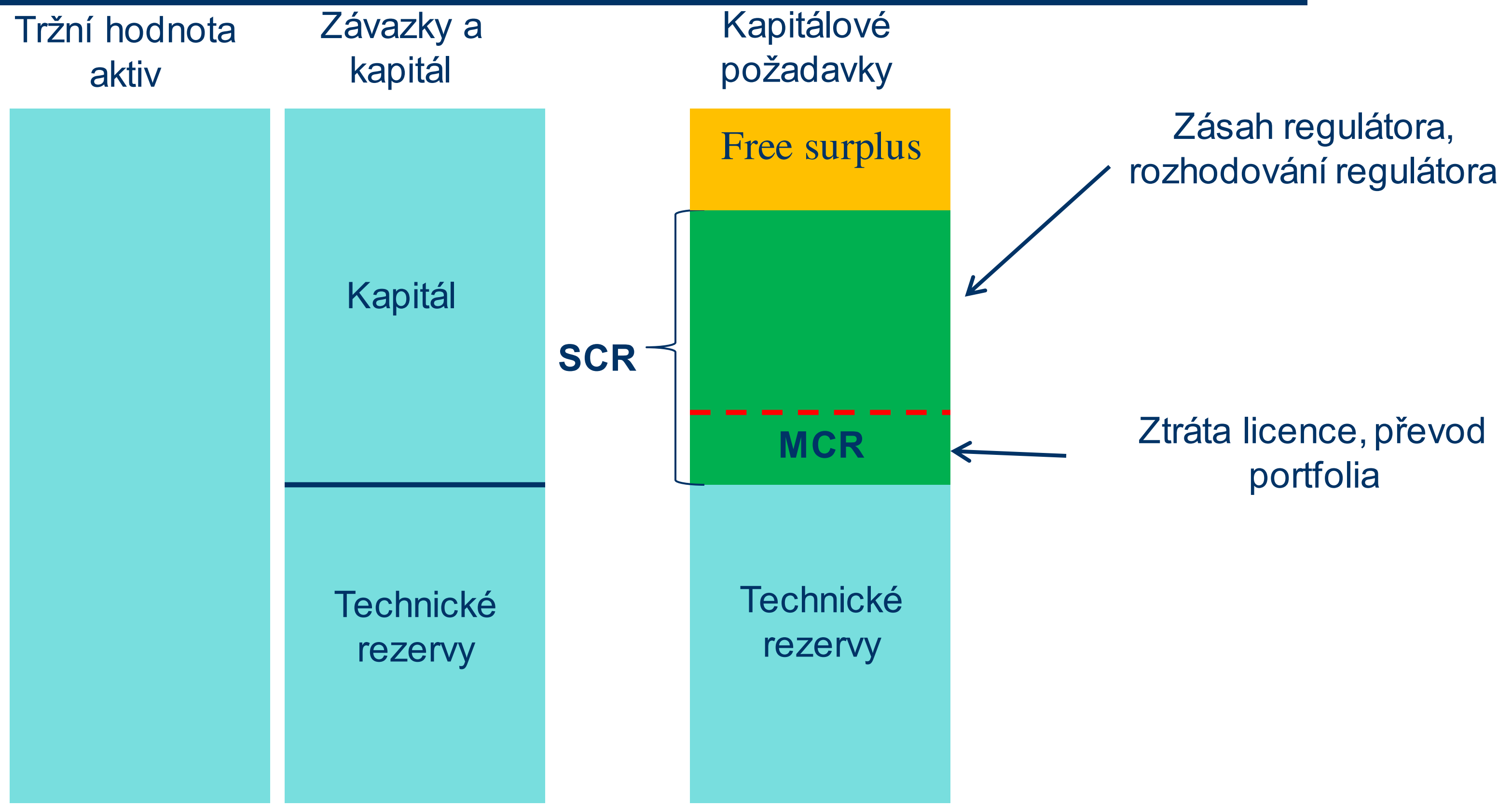

Zdroj: autor

Riziko pojistného

Pojistné riziko lze rozdělit na:

1. Riziko rezerv

   Riziko, změny odhadu finální výše již **vzniklých** ale ještě nezlikvidovaných škod. (Riziko změny tržního ocenění technických rezerv.)

2. Riziko pojistného

   Riziko, že pojistné vybrané v následujícím roce nepokryje škody vygenerované tímto novým businessem.

Rezervy (1/2)

- Lze odlišit rezervy na škody
  - **již hlášené** (RBNS rezervy) (*Reported but not settled)*
    - Tyto rezervy mohu přiřadit k jednotlivým škodám
    - Již hlášené škody mohou být z části vyplacené. Součet RBNS rezervy a výplaty pak představuje celkovou škodu (**incurred value**)
  - **ještě nehlášené** (IBNR rezervy) (*Incurred but not reported)*
    - Stanovené na základě poj. mat. / statistických metod
    - Většinou agregované nelze je přiřadit jednotlivým škodám
  - **již hlášené ale nedostatečně zarezervované** (IBNER rezervy)
    - Většinou jako součást IBNR

Rezervy (2/2)

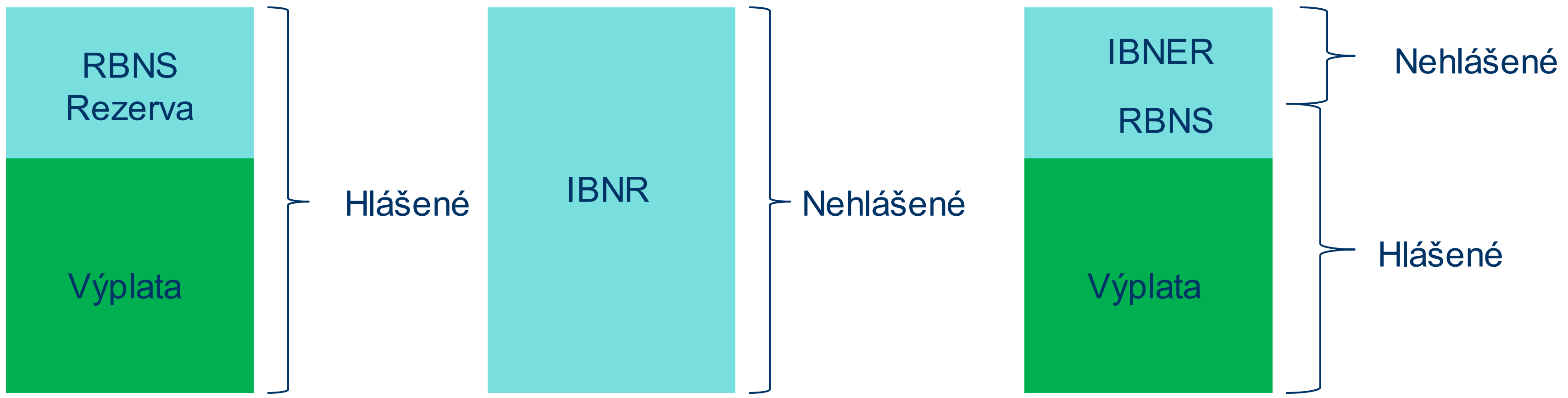

Zdroj: autor

Základní typy rezerv

- Rezervy spojené s časovým rozlišením přijatého pojistného
  - Časové rozlišení pojistného do období, kdy jsou očekávané škody
  - Jednorázově nebo področně placené produkty
- Rezervy na plnění
  - Vyrovnávají zpoždění mezi vznikem, nahlášením a fyzickou výplatou pojistného plnění
  - IBNR, RBNS
- Speciální rezervy
  - Rezerva na splnění závazků z ručení za závazky Kancelář (ČKP)
  - Rezerva na chybné posouzení underwriting rizika (URR)

Rezerva na nezasloužené pojistné - UPR

- Tvořená na pojistné s frekvencí jinou než měsíční
- „uchování“ části pojistného, které spadá do jiného účetního období

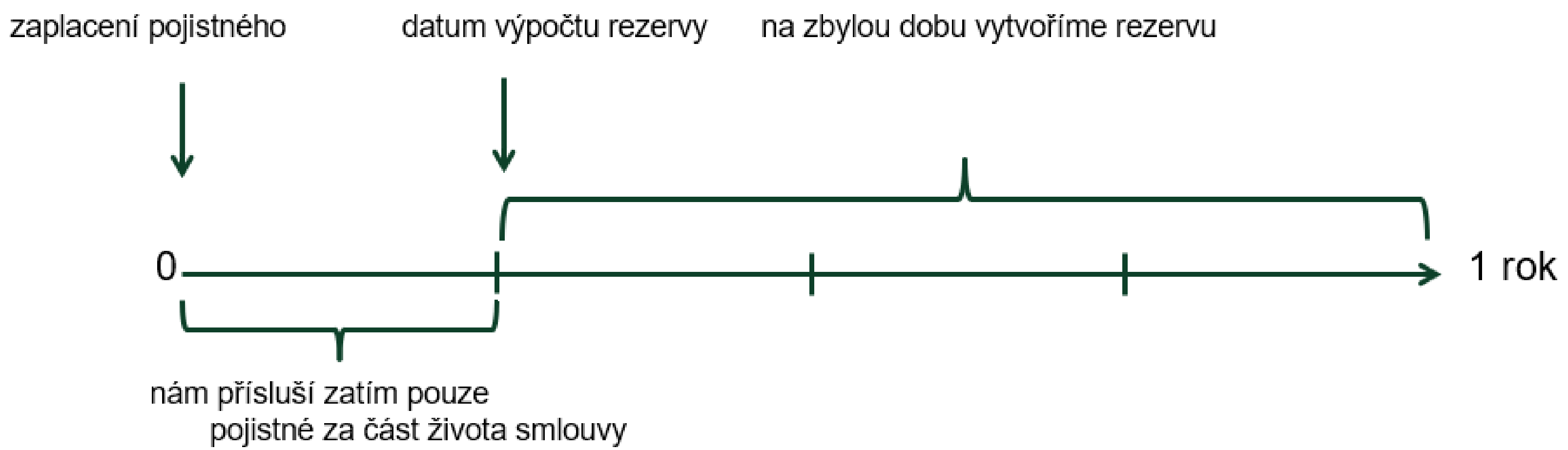

Zdroj: autor

- Součástí rezervy na nezasloužené pojistné je DAC (deffered acquisition costs), typicky provizní náklady
- Správní náklady spojené s akvizicí se časově nerozlišují

Rezerva na nezasloužené pojistné - UPR

- Produkty s konstantním rizikovým profilem

- Metoda „12“ (lineární, prorata temporis)
- Tato metoda předpokládá konstantní rizikový profil po celou dobu trvání pojištění, a tedy i konstantní rizikové pojistné v čase
- Výše rezervy v čase t je pak dána vzorcem

$$UPR_t^{12} = P \times \frac{n-t}{n}$$

P je jednorázové pojistné zaplacené na dobu n

n je délka trvání pojištění v měsících

P/n je měsíční pojistné

Zdroj: autor

Rezerva na nezasloužené pojistné - UPR

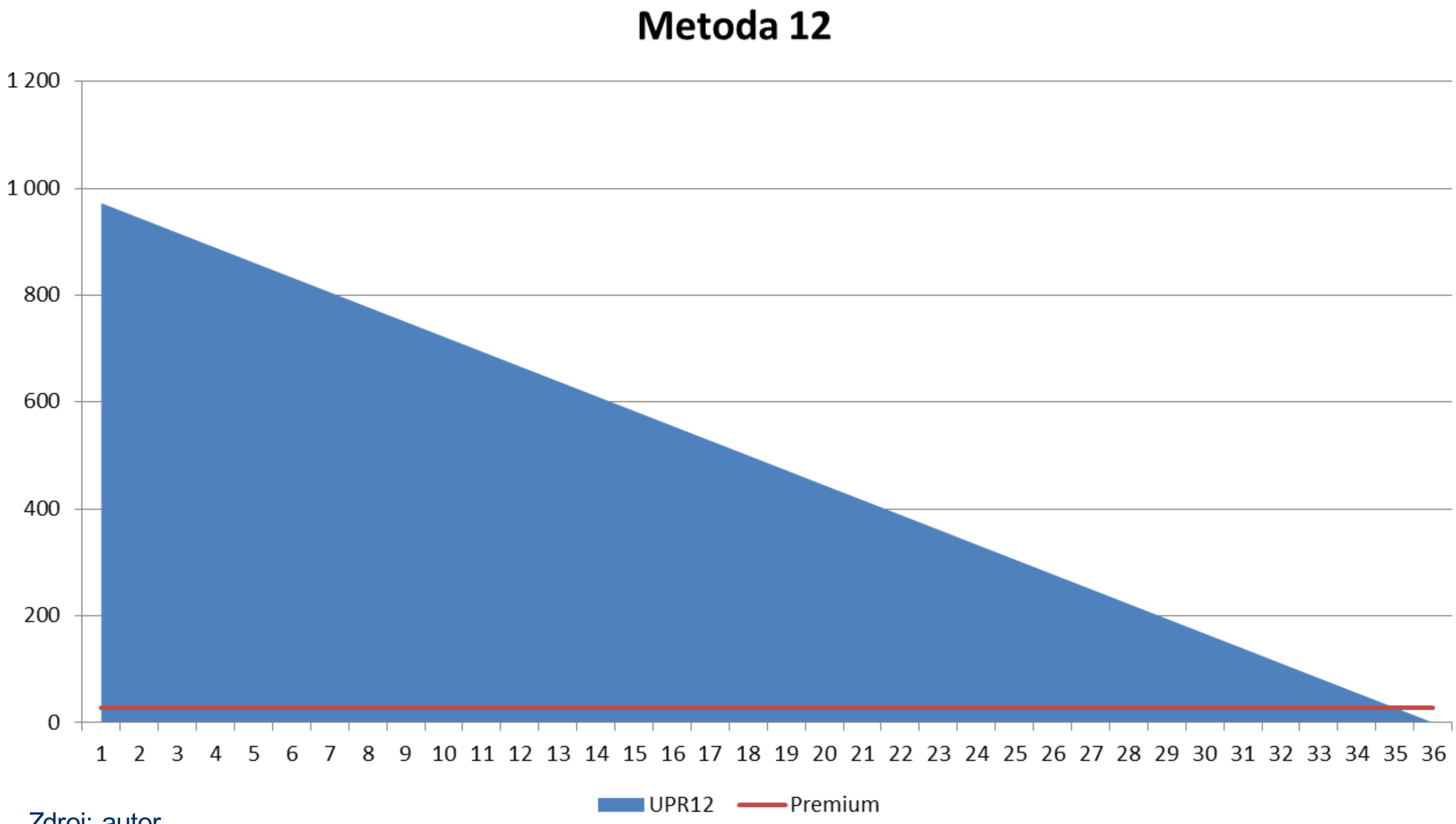

Zdroj: autor

Rezerva na nezasloužené pojistné - UPR

- Příklad:
- Pojištění prodloužené záruky, datum počátku 1.1.2016
- Délka zákonné záruky je 2 roky
- Délka prodloužené záruky je 1 rok
- Jednorázové pojistné je 1000 Kč
- Hodnota UPR k 31.3. 2018?

Rezerva na plnění IBNR

- Incurred But Not Reported
- Určena ke krytí závazků z pojistných událostí v běžném účetním období vzniklých, ale v tomto období nehlášených

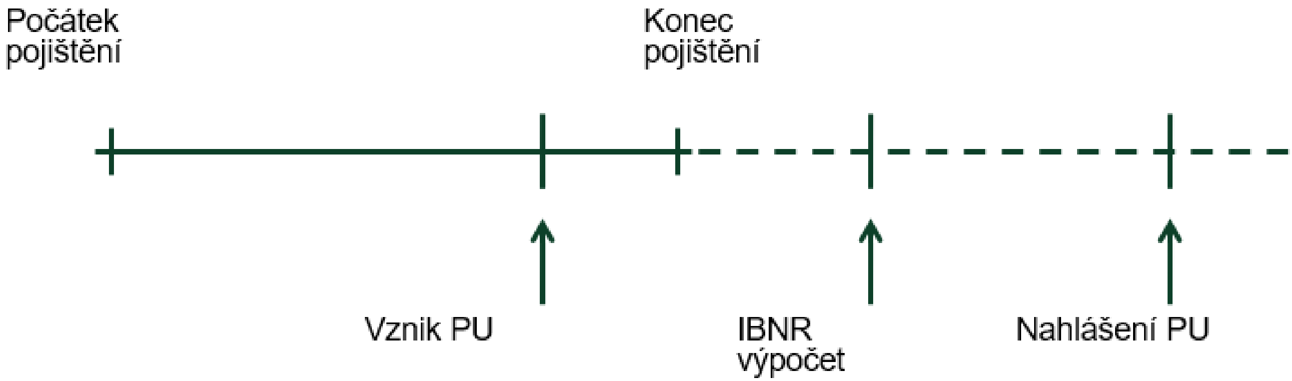

Zdroj: autor

- Zákonná promlčecí lhůta je 3 nebo 10 let

Rezerva na plnění IBNR

- Metoda průměrného zpoždění nahlášení pojistné události (Reporting Delay Method)
- • Používá se u portfolií, kde není možné aplikovat CH-L (např. kvůli nedostatku dat)

$$\mathrm{IBNR} = \mathrm{Df} \times ERP \times LR$$

- Df je faktor zpoždění v hlášení pojistné události v kvartálech
- ERP je zasloužené rizikové pojistné za kvartál
- LR je pozorovaný škodní poměr
- Bezpečnostní přirážka: Mack, 90% kvantil lognormálního rozdělení
- Nevýhoda: s rostoucím rizikovým pojistným roste i rezerva

Rezerva na plnění IBNR

- Chain – Ladder
- Používá se u portfolií, kde jsou k dispozici dostatečná data
- Kumulativní vývojové trojúhelníky po kvartálech (paid + incurred)
- Kombinace Chain – Ladder a Bornhuetter – Fergusonovy metody
- Cílový škodní poměr – na základě zkušeností z minulosti a expertního odhadu

Rezerva na plnění RBNS

- Reported But Not Settled
- Určena ke krytí závazků z pojistných událostí v běžném účetním období vzniklých, nahlášených, ale v tomto období nezlikvidovaných

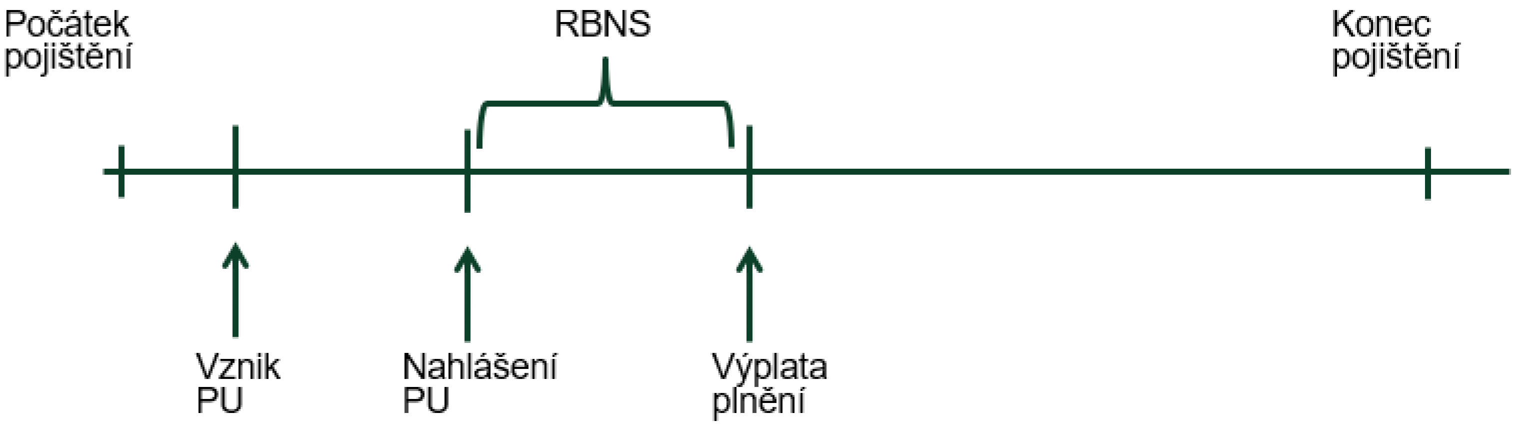

Zdroj: autor

Rezerva na plnění RBNS

- Metody stanovení rezervy
  - Výpočet zohledňující budoucí vývoj na pojistné události
  - Počáteční nastavení rezervy a následné zpřesňování likvidátorem
    - Typicky v pojištění majetku
  - Výpočet v rámci stanovení IBNR z trojúhelníků

Rezerva na plnění RBNS

- Riziko pracovní neschopnosti
  - Periodické pojistné plnění
  - Pojistné plnění – měsíční splátka
  - Používají se tzv. recovery křivky – křivka pravděpodobnosti, že klient zůstane v pracovní neschopnosti v čase

$$\mathrm{RBNS} = MI \times acc \times B$$

  - *MI* je měsíční splátka (monthly instalment)
  - *acc* je pravděpodobnost akceptace (plnění) pojistné události
  - *B* je očekávaný počet vyplacených splátek (benefitů) vypočítaný pomocí recovery křivek

Zdroj: autor

Rezerva na plnění RBNS

- Počáteční nastavení rezervy a následné zpřesňování likvidátorem
  - Např. pojištění domácnosti, pojištění motorových vozidel

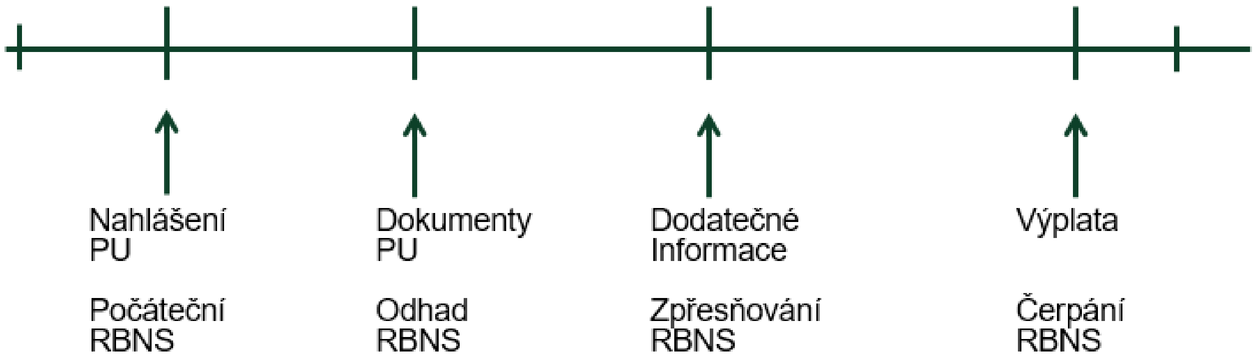

Zdroj: autor

  - Zohlednění dalších např. externích nákladů (likvidace, experti, soudní znalci, asistenční služby)

Run off rezerv

- Zpětné vyhodnocení odhadu rezerv
- Aplikujeme pro RBNS i IBNR
- Cílem je zhodnotit přesnost minulého odhadu
- Případně korigovat metody

Trojúhelníky

- Základním nástrojem pro odhad závazků pojišťovny je tradičně používané **trojúhelníkové schéma**
- Agregovaná data, kontingenční tabulka

Origin year	Development year			
	0	1	2	...
2000	škody z roku 2000 zaplacené 2000	škody z roku 2000 zaplacené 2001	...	
2001	škody z roku 2001 zaplacené 2001	škody z roku 2001 zaplacené 2002	...	
2002	...	...		
...				

Zdroj: autor

Trojúhelníky

- Obecně jde o to extrapolovat historický vývoj agregátu do budoucnosti

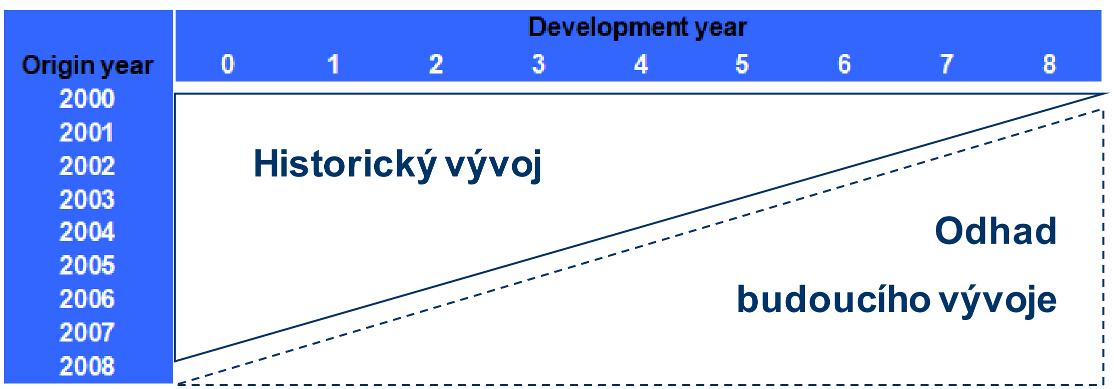

Zdroj: autor

Trojúhelníky

Kumulativní

Origin year	Development year				
	0	1	2	3	4
1998	39 740	85 060	108 350	116 910	124 588
1999	47 597	101 093	128 511	138 537	
2000	50 230	105 962	132 950		
2001	50 542	107 139			
2002	54 567				

Vývoj výše škody do roku…

45 320 = 85 060 - 39 740

Zdroj: autor

Trojúhelníky

45 320 = 85 060 - 39 740

Dekumulativní

Origin year	Development year				
	0	1	2	3	4
1998	39 740	45 320	23 290	8 560	7 678
1999	47 597	53 496	27 418	10 026	
2000	50 230	55 732	26 988		
2001	50 542	56 597			
2002	54 567				

Změna výše škoda v roce…

Zdroj: autor

Trojúhelníky

- Trojúhelník může zachycovat vývoj výplaty, celkové škody, počtu škod…

Origin year	Development year			
	0	1	2	…
2000	CZK		…	
2001			…	
2002	…	…		
…				

Origin year	Development year			
	0	1	2	…
2000	Počet KS		…	
2001			…	
2002	…	…		
…				

Zdroj: autor

Hlášené, registrované, zaúčtované..

Typické příklady:

Trojúhelník výplat: Vznik vs zaúčtování

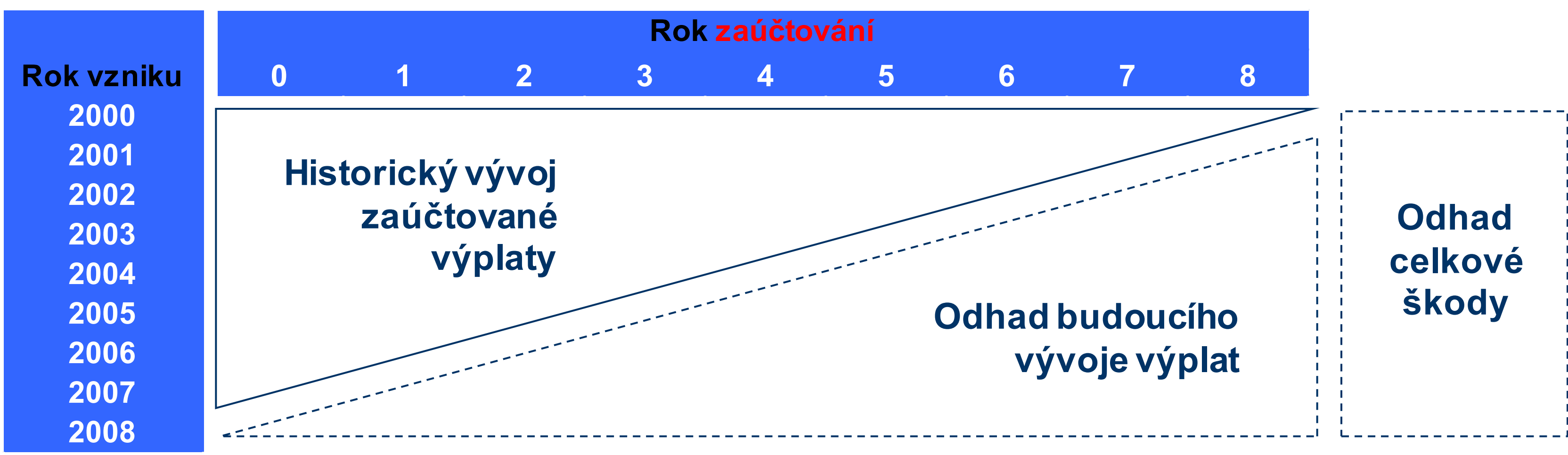

Zdroj: autor

Chain Ladder

- Nejznámější metoda založená na trojúhelníkovém schématu je metoda Chain-Ladder
- Vznikla historicky jako praktický nástroj bez řádného statistického podkladu
- Základní představa je, že škoda (výplata, počet…) se mezi roky vyvíjí na základě vývojových faktorů
- Ty je třeba nějak odhadnout

Chain Ladder

- Možností pro odhad očekávaných vývojových faktorů pro budoucí roky je mnoho
- Nejjednodušší možností je prohlásit vývojové faktory z nějakého roku vzniku za „reprezentativní“ a použít je pro budoucí roky
- Lze využít aritmetický průměr individuálních v.f.

Chain Ladder – dekumulativní

Rok Vzniku	Rok vývoje			
	0	1	2	3 a více
2010	300	250	230	150
2011	200	150	130	
2012	250	200		
2013	350			

Zdroj: autor

Chain Ladder - kumulativní

Rok Vzniku	Rok vývoje			
	0	1	2	3 a více
2010	300	550	780	930
2011	200	350	480	
2012	250	450		
2013	350			

Zdroj: autor

Chain Lader – vývojové koeficienty

Rok Vzniku	Rok vývoje			
	0	1	2	3 a více
2010	300	550	780	930
2011	200	350	480	
2012	250	450		
2013	350			

Zdroj: autor

- $c_{1,0} = (550 + 350 + 450) / (300 + 200 + 250) = 1,8$
- $c_{2,1} = (780 + 480) / (550 + 350) = 1,4$
- $c_{3,2} = (930) / (780) = 1,2$

Rok Vzniku	Rok vývoje			
	0	1	2	3 a více
2010	300	550	780	930
2011	200	350	480	572
2012	250	450	630	751
2013	350	630	882	1052

$C_{1,0}$	1,8			
$C_{2,1}$	1,4			
$C_{3,2}$	1,2			

Zdroj: autor

Chain Ladder – příklad

Dekumulativní				
Rok Vzniku	**Rok vývoje**			
	0	**1**	**2**	**3 a více**
2014	600	500	460	300
2015	400	300	260	
2016	500	400		
2017	700			

Zdroj: autor

Modely počtu škod

Poissonovo rozdělení

Vychází z Poissonova procesu důsledkem čehož předpokládáme pro škody:

- $E(X) = Var(X)$
- Předpoklad exponenciálního rozdělení doby mezi škodami (inter-arrival time)

Poissonovo rozdělení

$$f(k;\lambda) = \frac{\lambda^k e^{-\lambda}}{k!},$$

Zdroj: autor

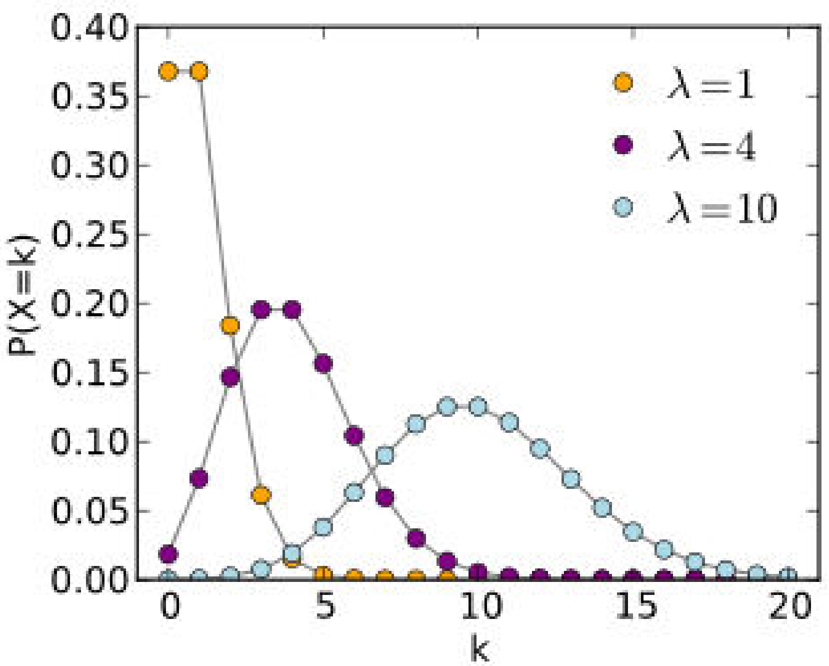

EX=VarX=λ

Pro λ>1000 konverguje k normálnímu rozdělení

zdroj: https://id.wikipedia.org/wiki/Berkas:Poisson_pmf.svg

Negativně binomické rozdělení

Negativně binomické rozdělení

- V NP se nejčastěji používá pro modelování počtu škod v případě heterogenního kmene (předpoklad, že λ je náhodné a má gama rozdělení – ‘gamma Poisson mixture’)
- Tato extra heterogenita vede k většímu rozptylu, než je střední hodnota:

$$(EX \leq VarX)$$

Modely výše (jedné) škody

Modely výše (jedné) škody

Výše škody je:

- Vždy kladná
- V NP často pozitivně zešikmená (‘long tail’)
- Podobné vlastnosti jako doba do nastání události (‘lifetime’)- > rozdělení používaná v analýze přežívání (‘survival analysis’).

Exponenciální rozdělení

- Nejjednodušší (má jen jeden parametr)
- Postaveno na předpokladu exponenciálně klesající pravděpodobnosti přesahu
- (často příliš rychlý pokles)
- Bývá pozitivně sešikmené
- Memory-lessness a konstantní hazard rate

Exponenciální rozdělení

- Předpoklad konstantní „hazard rate“ a „memorylesness“ doby mezi událostmi
  - Hazard rate (riziková funkce) = „pravděpodobnost toho, že se stane něco teď za podmínky, že se to ještě nestal“
  - Memoryless = rozdělení si nepamatuje, co se stalo v minulosti
- Když se posunu o M let, tak to s pravděpodobnostním rozdělením neudělá nic

Gamma rozdělení

- Flexibilnější než exponenciální rozdělení (má dva parametry)
- Exponenciální rozdělení je speciálním případem (*k=1)*
- Rozdělení doby do r-té události v Poissonově procesu (rozdělení součtu i.i.d. – (nezávislé a stejně rozdělené) exponenciálně rozdělených veličin)

Frequency - Severity

Vývoj průměrné škody a celkového počtu škod (Frequency - Severity model)

Frequency - Severity

- Analyzuje se zvlášť vývoj počtu škod a vývoj průměrné škody
- Trojúhelník vývoje průměrné škody se spočte jako podíl trojúhelníku celkové škody a trojúhelník vývoje počtu škod
- Trojúhelník počtu a průměru se doplní CH-L

Konečný počet * konečný průměr
= konečná výše škody

Frequency - Severity

- It is a common actuarial assumption that: –
  - Claim Frequency has an over-dispersed Poisson distribution –
  - Claim Severity has a Gamma distribution

- Loss Cost = Claim Frequency x Claim Severity
- Can be much more complex

Frequency - Severity

- It is a common actuarial assumption that:
  - Claim count is Poisson distributed
  - Size-of-Loss is Gamma distributed

- Therefore the loss cost (LC) distribution is Gamma-Poisson Compound distribution, called Tweedie distribution –
  - $LC = X1 + X2 + \ldots + XN$
  - $Xi \sim \text{Gamma}$ for $i \in \{1, 2, \ldots, N\}$
  - $N \sim \text{Poisson}$

Bornheuter-Ferguson

- Lze opět použít na troj. celkové škody, ale i na troj. výplat.

- Předpokládá se navíc:
  - Znalost zaslouženého pojistného P_i
  - A odhad škodního poměru r_i

$$r_i = \textit{konečná výše škody v i / zasl. pojistné v } \underline{i}$$

- => Lze určit apriorní odhad konečné výše škody

$$U_i^{I} = r_i P_i$$

- Apriorní odhad není spočten z trojúhelníku.

Bornheuter-Ferguson

- Dále lze spočíst vývojové faktory.
- A z nich vývojové faktory „od teď do konce“ tj. „z diagonály na konec“.

d_{k+1-i} (zjednodušíme značení na d_i)

- Z nich lze na základě apriorních odhadů U_i^{I} spočíst kolik by mělo být pro dané *i* dnešní výše škody (hodnota na diagonále), pokud by se škoda vyvíjela dle d_i :

$$U_i^{I} / d_i$$

Bornheuter-Ferguson – Emerging liability

- Na základě těchto předpokladů by se tedy ještě mělo objevit

$$U_i^I - U_i^I / d_i = U_i^I (1-1/d_i)$$

- tzv. “emerging liability”
- Odhad finální výše škody B-F metodou je pak součet již hlášené škody a emerging liability

$$U_i = C_{i,k+1-i} + (1-1/d_i)\, U_i^I$$

- Odhad je kombinován z apriorního odhadu U_i^I a odhadu d_i z trojúhelníku.

Bornheuter-Ferguson

- Lze tedy psát:

$$U_i = Z_i \, d_i \, C_{i,k+1-i} + (1- Z_i) \, U_i^{I}$$

- Vážený průměr
- Kredibilitní formule
- $Z_i = 1/ d_i$ klesá s i
- V trojúhelníku je pro novější roky vzniku méně dat, proto má menší váhu odhad z troj. a vetší váhu apriorní odhad

Rozdělení celkové škody

Kolektivní model rizika

- $S = X_1 + X_2 + \ldots.. + X_N$
  - Součet náhodného počtu náhodných veličin
  - S = celková škoda
  - N = náhodný počet škod
  - $X_1 + X_2 + \ldots.$ = výše 1. škody, 2. škody, ….
  - $X > 0$
  - Modeluji škodu po škodě

Kolektivní model rizika

- Složené rozdělení
  - Rozdělení se zde určuje podle rozdělení náhodného počtu škod (hlavně Poissonovo rozdělení)
  - Předpoklady (zjednodušující)
    - X_i jsou iid….nezávislé a stejně rozdělené
    - N nezávisí na X_i (počet škod nezávisí na jejich výši)

Kolektivní model rizika

- Potřebujeme znát střední hodnotu S (celková škoda)
  - Rozdělení dle rozdělení N
  - $E(S) = E_N(E(S/N)) = E(X) * E(N) = E(S)$

Individuální model rizika

- $S = Y_1 + Y_2 + \ldots. + Y_n$
  - S = celková škoda
  - n = NENÍ náhodné – počet rizik (pojistek, pojištěných)
  - Y_i = výše škody, která vznikla na i-tém riziku
  - Má vždy více členů než v případě kolektivního modelu rizika
  - Valná většina Y je 0
  - Modeluji riziko po riziku

Individuální model rizika

- Na jedné pojistce může vzniknout maximálně jedna škoda
- Model povoluje i neidentické nezávislé proměnné → nepředpokládáme IID, ale pouze ID

Teorie kredibility

- Nemusíme mít vždy relevantní data → problém → řešením jsou data z externího zdroje
- Snažíme se odvodit, jakou váhu budeme přisuzovat informaci z interního zdroje a jakou váhu budeme přisuzovat informaci z externího zdroje
- Budeme dedukovat přes Bayesovskou statistiku

Bayesovská statistika - základy

- Klasická statistika
  - Fixní náhodný parametr – ne veličina
  - Pro odhad děláme náhodný výběr
    - Ten neznáme, ale víme, že je náhodný
      - Náhodná veličina je vektor, který představuje náhodný výběr
- V Bayesovské statistice předpokládáme, že máme číslo a to, co odhadujeme neznáme
  - Nemáme náhodný výběr, náhodný je odhadovaný parametr

Bayesovská statistika - základy

- Bayesův vzorec
  - B_1, B_2, …., B_k = úplný systém neslučitelných jevů (jevy nemají průnik, nastane vždy právě jeden z jevů)
  - Sledovaný jev A

$$P(B_k/A) = \frac{P(B_k \cap A)}{P(A)} = \frac{P(A/B_k).P(B_k)}{\sum\limits_{i=1}^{n} P(A/B_i).P(B_i)}, \quad 1 \leq k \leq n$$

Zdroj: autor

- Vzorec inverzní pravděpodobnosti
  - Na základě $P(A/B_k)$ spočítáme $P(B_k/A)$
  - Bayesův vzorec dynamicky zahrnuje informace o riziku/výrobku…

Bayesovská statistika - základy

- Apriorní informace
  - to, co víme nebo si myslíme předem, ještě před získáním dat
- Věrohodnost
  - Pravděpodobnost toho, že naměříme daná data při daném parametru
- Aposteriorní informace
  - Je poměrem celkové pravděpodobnosti hypotézy k součtu všech celkových pravděpodobností našich hypotéz. Z toho také vyplývá, že teprve hodnoty aposteriorní pravděpodobnosti dávají dohromady 1
- Známe apriorní informace ve formě apriorního rozdělení f(a), které dává informace o parametru „a“, toto info nepochází z našich dat (jiný kmen, expertní názor) → toto rozdělení známe před provedením náhodného výběru

Klasická teorie kredibility

- Neznámý parametr se náhodná konstanta, k jeho výpočtu potřebujeme náhodný výběr a jeho váha záleží jen na počtu pozorování

Klasická teorie kredibility - plná teorie kredibility

- Z = kredibilitní faktor
- Nastane, když z=1 → můžeme dát plnou váhu jen vlastnímu pozorování
- Jde o to, kolik pozorování k tomu potřebujeme
- Pravděpodobnost, že absolutní odchylka odhadovaného parametru od skutečné výše je menší nebo rovna k procentu z neznámého parametru (je větší nebo rovna 1-alfa

Klasická teorie kredibility - plná teorie kredibility

- Pokud toto platí, nejsou třeba externí data a z=1
- Pokud nemáme dost pozorování, spočteme „z“ tak, aby kredibilitní koeficient * odhad z našich dat fluktuoval stejnou měrou jako v případě plné kredibility

Klasická teorie kredibility - teorie částečné kredibility

- $z = \sqrt{}$ (počet pozorování / počet pozorování potřebný k plné kredibilitě)

- Pokud nemáme dost pozorování, větší váhu dostane externí zdroj

Bayesovská teorie kredibility – vlastnosti kredibilitního faktoru

- Čím přesnější apriorní informace (nižší variabilita apriorního rozdělení), tím větší váhu dám na expertní data

- Čím více vlastních dat, tím větší váhu má „z“ (jako u klasické teorie), nemáme-li vlastní data, pak „z“ = 0

Bayesovská teorie kredibility

- Snažíme se nalézt odhad nějakého parametru takový, který v sobě sdružuje informace, které mám mimo vlastní portfolio a zároveň z mých vlastních dat
- Kredibilitní formule

$$U_i = Z_i \underbrace{d_i C_{i,k+1-i}}_{\text{Odhad z trojúhelníku}} + (1 - Z_i)\underbrace{U_i^{I}}_{\text{Počáteční odhad}}$$

Zdroj: autor

- $Z_i = 1/d_i$ klesá s i
- V trojúhelníku je pro novější roky vzniku méně dat, proto má menší váhu odhad z troj. a vetší váhu apriorní odhad

Systém Bonus - Malus

- Bezeškodní rok → dostaneme slevu
  - Když ne, tak buď nemáme slevu, možná dostaneme i nějakou přirážku (malus)
- V reálu spíše NCD (no claims discount), tzn. Bez malusu – sleva za bezeškodní rok, jinak nic
- Hlad po bonusech
  - Řidiči nebudou hlásit malé škody, protože by neměli velké bonusy

Systém Bonus - Malus

- Bonusy
  - Lineární
    - Např. 5 % za bezeškodní rok
    - Klasické, všichni s tím začínají
  - Nelineární
    - Jde o to, že první 3 roky nic neznamenají, ale čtvrtém bonus hodně vyskočí nahoru (5 % → 20 %)
- Bonus = počet diskrétních stavů, ve kterých se člověk nachází

Systém Bonus – Malus Markovovy řetěrce

- $\{X_n, n \in N_0\}$ …posloupnost náhodné veličiny
- X_n nabývá pouze celočíselných hodnot
- „n“ index času, začíná ve v nule
- Diskrétní počet v diskrétním čase

  všechny možné hodnoty tvoří množinu stavů **S**

Systém Bonus – Malus Markovovy řetězce

- **S** = {0, 1, 2, ... , N}
- Tato posloupnost je Markovův řetězec s diskrétním časem a množinou stavů S, pokud platí, že když máme daný předchozí stav, tak to, co se stane v budoucnu, záleží pouze na tom, co se stalo v posledním známém roce, vše ostatní mohu zapomenout
- X_{n+1} je **závislá** na X_{n-1} **podmíněně** za podmínky znalosti X_n

Systém Bonus – Malus
Markovovy řetězce

- Nejčastější modely jsou homogenní řetězce
  - Předchozí pravděpodobnosti nezávisí na čase
  - Je jedno, v jakém čase přecházím mezi stavy, pravděpodobnost je pořád stejná – přechod přes tzn. Přechodovou matici

Teorie ruinování

- Ruinováním chápejme skutečnost, že v určitém časovém okamžiku přebytek pojišťovny klesne do záporných hodnot.
- Ke sledování přebytku je třeba nejen modelovat celkovou škodu z pojistných událostí, ale je také zapotřebí zahrnout inkasované pojistné, investiční příjmy a výdaje atd.

Teorie ruinování

- Pojem ruinování označuje situaci, kdy je pro pokrytí škod v daném odvětví třeba dodatečných kapitálových prostředků

Teorie ruinování

- Jedna ze základních formulací modelu teorie ruinování vychází z představy, že pojišťování bude probíhat za stejných podmínek po nekonečně dlouhou dobu a že sledujeme výši prostředků pojišťovny vždy v diskrétních časových okamžicích (například na konci každého roku).

Teorie ruinování

- $U_t = u + P_t - X_1 + \cdots + X_t)$
  - „u“ je počáteční výše prostředků přidělených uvažovanému odvětví
  - „P” je pojistné za jeden rok
  - „X_i“ představuje celkovou výši škodních nákladů v roce i

Teorie ruinování

- Předpoklad neměnnosti podmínek pojišťování se odráží ve skutečnosti, že pojistné P se v čase nemění, a je vyjádřen rovněž předpokladem, že náhodné veličiny X1, X2,... mají stejné rozložení.
- Dále předpokládáme, že škodní úhrny v jednotlivých letech jsou vzájemně nezávislé.
- Dále předpokládáme, že škodní úhrny v jednotlivých letech jsou vzájemně nezávislé.

Teorie ruinování

- Při studiu pravděpodobnosti ruinování se obvykle vyznačuje její závislost na počátečním kapitálu „u“
- $\psi(u) = P\ (U_t < 0$ pro nějaké $t \in \{1, 2, ...\})$.